

Nr 110.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående grunder för bestämmelser i fråga om användande av sax för fångande av djur; given Stockholms slott den 14 februari 1920.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed inhämta riksdagens yttrande över i statsrådsprotokollet intagna grunder för bestämmelser i fråga om användande av sax för fångande av djur.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

*Utdrag av protokollet öfver jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
14 februari 1920.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
UNDÉN,
THORSSON,
HOLMQUIST,
OLSSON.

Chefen för jordbruksdepartementet statsrådet Petersson anförde:

*Bestämmelser
rörande djur-
fångst med
sax.*

Enligt jaktstadgan den 21 oktober 1864, vilken föregick nu gällande jaktstadga den 8 november 1912, var djurfångst med sax tillåten utan inskränkning till vissa djurslag. I det förslag till jaktstadga, som den 23 december 1909 avgavs av de år 1908 inom jordbruksdepartementet tillkallade sakkunniga för revision av jaktlagstiftningen, bibehölls denna rätt i fråga om de av bemälda sakkunniga såsom skadliga betecknade djuren, nämligen varg, lo, järv, räv, utter, grävling, iller, mård, hermelin, vessla, sälhund, berguv, duv- och sparvhök, korp och kråka. Till stöd härför anfördes, att, ehuru från djurskyddsvänlig synpunkt befogade anmärkningar kunde göras mot användandet av sax såsom fångstmedel, man likväl ej kunde undvara detta redskap för fångande av nämnda skadliga djur. Särskilt gällde detta de norra delarna av

riket, där den icke oviktiga jakten å pälsbärande rovdjur till stor del skedde medelst sax; men även i andra delar av landet hade man av detta redskap god hjälp för att efterhålla räv och andra för jaktvården skadliga djur.

I samband med behandlingen vid 1912 års riksdag av nämnda sakkunnigas förslag framkom emellertid en motion, däri av djurskyddsvänliga skäl och särskilt under åberopande av de lidanden, för vilka i sax fångade rävar utsattes, hemställdes, att all fångst med sax av villebråd måtte förbjudas. Jordbruksutskottet anslöt sig till den av motionsnären uttalade åsikten om det från djurskyddsvänlig synpunkt förkastliga sätt, att vid fångst vare sig av matnyttigt vilt eller skadliga djur redskap begagnades, vilka tillfogade de fångade djuren onödiga lidanden; och ansåg utskottet det ej kunna förnekas, att de för ändamålet använda saxarna i allmänhet vore av sådan beskaffenhet. Ett slag av saxar, nämligen sådana som plögade brukas för fångst av rovfåglar, utgjorde emellertid enligt utskottets åsikt undantag, enär de voro så inrättade, att de i de flesta fall omedelbart dödade de djur, som fastnade däri. Under framhållande att en bestämmelse i ämnet icke borde, såsom hörande under Kungl. Maj:ts ekonomiska lagstiftning, inflyta i lagen om rätt till jakt utan i jaktstadgan, föreslog utskottet, att framställning måtte göras till Kungl. Maj:t om införande i jaktstadgan av förbud mot användande av sax för fångst av andra djur än rovfåglar; och bifölls detta utskottets förslag av riksdagen.

I överensstämmelse med riksdagens beslut infördes sedermera i jaktstadgan den 8 november 1912 den ännu gällande bestämmelsen, att sax finge användas endast för fångande av sådana fåglar, som upptagits bland de i 13 § i lagen om rätt till jakt omnämnda skadliga djur, d. v. s. örn, falk, berguv, duv- och sparvhök, korp och kråka. Det blev sålunda förbjudet att med sax fånga övriga i sistnämnda lagrum såsom skadliga upptagna djur, eller varg, lo, järv, räv, utter, grävling, iller, mård, hermelin, vessla, sälhund och vildkanin. Beträffande sälhund har dock, med anledning av framställning från statens industrikommission rörande tillfälligt upphävande av förbudet mot användande av sax för fångande av dylikt djur, Kungl. Maj:t, efter riksdagens hörande, genom kungörelse den 11 juni 1918 förordnat, att under tiden till och med den 31 maj 1919 sax, som vore gillrad under vattenytan, finge inom Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län användas för fångst av sälhund. Efter framställning från industrikommissionen har genom kungörelse den 9 maj 1919 nämnda undantagsbestämmelse förlängts att gälla ytterligare ett år. Vidare må nämnas, att Kungl.

Maj:t för visst fall medgivit användandet av sax för fångst av utter vid dammar för fiskodling.

Framställningar om upphävande av saxförbudet.

Frågan om återinförande av sax såsom fångstredskap för rovdäggdjur har emellertid varit föremål för synnerligt intresse. Redan omedelbart efter det 1912 års jaktstadga trätt i kraft började framställningar inkomma till Kungl. Maj:t med begäran om tillstånd att få nyttja nämnda redskap för dylik fångst, och liknande ansökningar hava sedermera alltjämt ingått. Vid lagtima riksdagarna 1918 och 1919 har frågan jämväl varit föremål för uppmärksamhet med föranledande av i ämnet väckta motioner. Vid förstnämnda riksdag hemställdes i en inom andra kammaren väckt motion (nr 33), att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville begära sådan ändring i jaktstadgan, att förbudet mot användande av sax vid fångande av rovdjur måtte upphävas, och i en vid 1919 års lagtima riksdag i andra kammaren avgiven motion (nr 192) begärdes skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om sådan ändring i jaktstadgan, att för fångande av räv i Norrland och Dalarna finge användas trampsax, vilkens bågar vore minst 8 mm. tjocka och i höjd icke överstege 10 cm. I detta sammanhang må erinras om en annan vid sistnämnda riksdag i andra kammaren väckt motion (nr 188), däri hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning rörande sådan ändring i jaktstadgan, att den i oroväckande grad på senare åren ökade rävstammen kunde minskas. Under hänvisning till att frågan om användande av sax för djurfångst vore under utredning hava emellertid ifrågavarande motioner, såvitt de avsett bruk av nämnda redskap, icke föranlett någon riksdagens åtgärd.

Utredning genom sakkunniga.

Den utredning, vilken sålunda av riksdagen åberopades, har skett genom särskilda sakkunniga. Sedan med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 1 oktober 1915 numera landshövdingen John Falk, numera kanslirådet Lennart Berglöf, jägmästaren Arvid Montell och fiskeriintendenten Nils Rosén tillkallats att såsom sakkunniga verkställa viss utredning, förutom beträffande tillgodogörandet av fisket i kronans vatten, även angående rätten till jakt å kronans marker i lappmarkerna, överlämnades genom remiss den 21 februari 1916 till de sakkunniga ett flertal till Kungl. Maj:t inkomna framställningar om upphävande av gällande förbud mot användande av sax vid fångandet av vissa däggdjur. Sedan vidare riksdagen i skrivelse den 8 april 1916 anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes efter verkställd utredning vidtaga lämpliga åtgärder till skyddande av sådana fågelarter, för vilka ur naturskydds-

synpunkt och med hänsyn till deras betydelse för lant- och skogshushållningen beredande av skydd kunde anses önskvärt, samt, därest för ändamålet riksdagens medverkan erfordrades, därom till riksdagen inkomma med förslag, samt såsom utvägar, som kunde tänkas vara ägnade att förekomma eller åtminstone minska den förödelse, som hotade ifrågasvarande fågelarter, framhållit, bland annat, förbud mot användande av sax till fångande av fåglar eller inskränkning i de i sådant hänseende för närvarande gällande regler, uppdrog Kungl. Maj:t den 3 juli 1916 åt de sakkunniga att verkställa utredning även i detta ämne och avgiva de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Enär emellertid de sakkunniga blivit utsedda särskilt med hänsyn till undersökning rörande tillgodogörandet av kronans fisken och jakten å kronans marker inom lappmarkerna, syntes lämpligt, att i de sakkunnigas behandling av frågor rörande bättre skydd för vissa djurarter samt angående redskap, som finge användas vid jakt- och djurfångst, deltog personer med särskild sakkunskap i dithörande ämnen; och bemyndigades fördenskull chefen för jordbruksdepartementet att utse högst två personer att deltaga i de sakkunnigas arbete vid behandling av sistnämnda frågor jämte därmed sammanhängande spörsmål. Med stöd av detta bemyndigande hava sedermera tillkallats professorn Hans Wallengren och redaktören Thor Högdahl.

De sakkunniga hava den 27 augusti 1919 avgivit betänkande angående den del av de till dem hänskjutna frågorna, som angår redskap, vilka må användas vid jakt och fångst av däggdjur och fåglar. De sakkunniga hava förmått sig avse att inom kort slutföra hela det dem givna uppdraget, men hava ansett nämnda fråga, som syntes kunna utbrytas och behandlas särskilt för sig, vara av beskaffenhet att böra snarast bliva föremål för åtgärd. I betänkandet avhandlas sålunda icke blott djurfångst med sax utan även dylik fångst med förgiftat lockbete, användande till jakt av gevär av armémodell, skytte för levande uv eller uvbulvan samt fångst med snara.

De sakkunnigas betänkande är befordrat till trycket. I detsamma meddelas även en förteckning över de i ärendet inkomna framställningarna och en kortfattad redogörelse för dessa och de över dem avgivna utlåtandena.

Såsom riksdagen år 1912 uttalat höra bestämmelser uti omfördälda ämnen till Kungl. Maj:ts ekonomiska lagstiftning. I betraktande av den av riksdagen år 1912 gjorda framställningen i fråga om förbud mot användande av sax vid fångst av andra djur än rovfåglar torde

emellertid tillfälle böra beredas riksdagen att yttra sig, innan ändring i gällande bestämmelser om saxfångsten sker. Kungl. Maj:t har också år 1918 inhämtat riksdagens yttrande angående ifrågasatt provisoriskt upphävande för vissa delar av riket om saxfångstförbudet beträffande sälhund.

Jag tillåter mig nu under hänvisning till betänkanDET nämna följande angående utredningens huvudsakliga innehåll:

*Utredningens
innehåll och
resultat.*

Tillser man vilka skäl, som i föreliggande framställningar anförts för återinförande av sax såsom redskap för fångst av rovdäggdjur eller vissa slag därav, har i främsta rummet framhållits den skadegörelse, som av rovdjuren förorsakas å det matnyttiga viltbrådet och, så vitt angår vissa rovdjur, å tamdjuren särskilt renar samt, i fråga om säl, fisket. Sålunda skulle framförallt allt i Norrland förekomsten av skogsfågel och ripor hava i hög grad minskats, varjämte renar där dödats i stort antal. Vidare vore fångsten av vissa rovdjur genom den inkomst försäljningen av deras skinn beredde av stor betydelse för befolkningens ekonomi i en del trakter särskilt inom lappmarkerna. Efter saxförbudets införande hade rävfångsten i Norrland alltmera avtagit eller alldeles upphört. De medel, som för närvarande stode till buds, vore icke nog effektiva att efterhålla rovdjuren, och för befolkningens fångst av pälsdjur vore de ofta mindre givande eller oanvändbara eller, såsom giftet, olämpliga. I detta hänseende har framhållits, att det enda nu tillåtna, mera verk-samma medlet för fångst av skogsräv vore jakt med drivande hund, men att i Norrland på grund av snöförhållandena och de vidsträckta skogarna detta jaktsätt ej kunde användes under tid, då rävens skinn vore fullhårigt och i största värde. Förgiftade lockbeten vore ett mindre tilltalande fångstmedel och det vanligast använda giftet, stryknin, medförde dessutom, att skinnen å därav dödade djur inom kort bleve värdelösa. Förgiftade beten innebure även stor fara för en del tamdjur, särskilt hundar, vilka lätt kunde komma att förtära betena. Ofta hade inträffat, att lapparnas svårersättliga vallhundar ävensom dyrbara jakt-hundar på sådant sätt gått förlorade. Detta oaktat hade giftet börjat komma allt mer till användning särskilt i Norrland.

Beträffande saxens verkningar å det fångade djuret har fram-hållits, att mindre, otandade saxar icke förorsakade nämnvärd smärta, i vilket sammanhang erinrats, att enligt 18 kap. 16 § strafflagen onödigt djurplågeri vid användande av sax såsom fångstmedel kunde bliva föremål för åtal.

I utlåtandena över dessa framställningar förordade de hörda myn-

digheterna i det närmaste enstämmigt återinförande av sax såsom tillåtet redskap för djurfångst. Något växlande uppfattning har däremot kommit till uttryck med avseende å den omfattning, i vilken sax skulle få användas, och de tillåtna saxarnas konstruktion.

Yttranden med bestridande av saxförbudets upphävande hava emellertid även förekommit. I vissa fall har detta motiverats med att erfarenhet då ännu saknades rörande verkningarna av saxförbudet. Avstyrkande yttranden hava särskilt avgivits av de svenska djurskyddsföreningarnas centralförbund och av ett femtital personer i Ovikens socken av Jämtlands län.

I ett av intendenten vid naturhistoriska riksmuseet professor Einar Lönnberg avgivet yttrande tillstyrktes saxförbudets upphävande under vissa villkor beträffande varg, järv och sälhund samt inom de fyra nordligaste länen beträffande räv, fjällräv och hermelin.

Utlåtanden avgåvos även dels av domänstyrelsen dels ock gemensamt av denna styrelse och lantbruksstyrelsen. Jämväl i dessa utlåtanden tillstyrktes förbudets upphävande i vissa fall.

De sakkunniga hava efter närmare redogörelse för fångstsaxarnas beskaffenhet för egen del anfört:

»Med hänsyn till det lömska sätt, på vilket saxen verkar, måste den från etisk synpunkt framstå som mindre tilltalande. Härtill komma de plågor, för vilka de fångade djuren i allmänhet utsättas; och torde man härvid icke kunna bortse från de även rent inre lidanden, som tillfogas dem på grund av skrämsel och vid deras fruktlösa försök att åter bliva fria. Verkningarna av saxar av olika typ äro emellertid ganska olika. De såsom betsaxar gillrade verka, som nämnts, ofta så, att det djur, som inkommit i saxen, inom kort dödas. Detta är t. ex. förhållandet med de ovan omtalade salsaxarna. Tydligt är, att saxar av detta slag icke kunna sägas giva upphov till något djurplågeri. Djuren dödas med dem ofta hastigare och smärtlösa än vid tillåtna jaktmetoder är fallet, De anmärkningar, som riktas mot saxarna, avse i främsta rummet trampsaxarna. För att kunna fasthålla det fångade djuret måste naturligen saxbyglarna kvarstå fast pressade mot varandra, varigenom djurets i saxen fastnade lem klämmas och smärta uppkommer. Vid byglarnas häftiga sammansläende torde även icke sällan hända, att ben mer eller mindre fullständigt krossas. Inträffar då, att saxskalmarna dessutom äro försedda med tänder eller skarpa kanter, torde man lätt förstå de plågor, för vilka djuret skall utsättas, innan det uppsökes och dödas, så mycket mer som under djurets försök att lösgöra sig mer eller mindre svårartade sår lätt kunna uppkomma på den av saxen fasthållna lemman. Man har visserligen sökt att mildra de plågor, som förorsakas av de otandade trampsaxarna, genom att linda skalmarna med tyg, gummi eller dylik; men torde detta knappast nämnvärt minska det fångade djurets lidande. Genom den starka pressning, för vilken den i saxen fastklämda lemman är utsatt, förstöras nämligen vävnaderna och blodcirkulationen hämmas. Även om djuret till det yttre skulle förefalla oskadat, inställer sig dock på grund av de inre skadorna

ofta kallbrand i den del av lemnen, som kommit nedanför saxens omslutning. De plågor saxen förorsakar torde ej heller, med hänsyn till det hårda tryck, vari skalmarna måste hållas mot varandra för att djuret ej skall slippa loss, kunna i nämnvärd grad minskas genom föreskrift om viss höjd eller bredd å skalmarna.

De skarpaste anmärkningarna mot saxarna hava dock icke i så hög grad riktats mot själva redskapet som mot det sätt, varpå detta ofta blivit omhänderhaft, då det varit utgillrat för fångst. Icke ovanligt torde hava varit, att vårdslösa fångstmän kunnat underlåta att på flera dagar, ja än längre tid vittja sina saxar, varunder det fångade djuret fått sitta i sina plågor. Aven torde inträffat, att, då saxen varit utgillrad lös, det fångade djuret kunnat med saxen undkomma fångstmannen eller att vid förankrade saxar det kunnat slita loss saxen och med denna alltjämt fasthängande undkomma. Förutom med sina plågor får då djuret att kämpa med svälten, tills det förr eller senare dukar under.

Bland de med saxarna förenade olägenheterna må slutligen nämnas, att de, om de icke utläggas och skötas med största omtanke och försiktighet, lätt kunna förorsaka skada å tamdjur och vilt, vars fångande icke varit avsett. Understundom torde sålunda hava inträffat, att hundar och betande kreatur, älg, harar m. m. fastnat i utgillrade saxar och skadats.

Vad angår rovfågelsaxarna torde dessa, även om de äro bulvansaxar, endast i undantagsfall vara så konstruerade, att de omedelbart döda den däri inkomna fågeln. Såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen för tillkomsten av nu gällande tillstånd att använda sax för fångande av de s. k. skadliga rovfågeln, synes anledningen till att sådant medgivande gavs hava varit uppfattningen att de saxar, som för ändamålet användes, strax dödade den fångade fågeln. Denna uppfattning torde emellertid vara beroende av något misstag. De i Sverige allmänt använda fågelsaxarna äro till sina verkningar av samma slag som de vanliga tramp-saxarna och slå om de i saxen inkomna fåglarnas ben. Fågeln äsamkas härigenom motsvarande lidanden som rovdäggdjuren, understundom törhända ännu större. För att söka förhindra, att den i saxen inkomna fågelns fötter bliva krossade eller söndersargade, har man även å dessa saxar beklätt byglarna med gummi eller tyg. Denna åtgärd torde emellertid ej heller här hava synnerligen mildrat verkningarna.

Av det ovanstående torde framgå, att de saxar, som icke omedelbart döda det fångade djuret, alltid för detsamma medföra ett lidande, vars långvarighet blir beroende av huru snart saxen tillses, efter det djuret inkommit i densamma. Såväl med hänsyn härtill som det sätt, varpå saxen i övrigt verkar, anse de sakkunniga denna fångstmetod böra komma till användning endast i undantagsfall, då djurplågeri vid dess begagnande ej är att befara, eller då andra till buds stående fångstmedel äro otillräckliga i kampen mot rovdjuren eller för fångst i övrigt av viss djurart. Härvid har jämväl tagits i betraktande, att det lidande, som genom sax tillfogas fångat djur, i icke ringa grad är beroende av det sätt, varpå redskapet skötes. Endast i förbindelse med bestämmelser, som innebära garanti att härvidlag iakttagas nödiga försiktighetsmått, bör tillstånd till saxfångst medgivas. I detta samband vilja de sakkunniga även erinra, att de för närvarande tillåtna jaktmetoderna icke alltid äro så skonsamma. Det ligger i sakens natur, att vid all jakt villebrådet tillfogas viss smärta och att denna stundom kan vara av ganska svår art. De lidanden, som exempelvis åsamkas skadskjutet villebråd, som undgår jägaren, eller villebråd, som hetsas och drives av hundar, torde ofta kunna jämföras med och i

vissa fall överträffa verkningarna av sax. Då gift kommer till användning, torde djuren ofta få genomgå synnerligen svåra lidanden.»

För bedömande av den utsträckning, i vilken sax syntes böra få nyttjas, hava de sakkunniga yttrat sig särskilt rörande en var av de djurarter, för vilkas fångande dylikt redskap ifrågasatts eller redan är gällande, omfattande dessa djur samtliga de i 13 § jaktlagen såsom skadliga betecknade djurarter.

Angående *vargen* och *järven* sammanfatta de sakkunniga sin mening sålunda:

»Om än åtskilliga metoder finnas för fångst av varg och järv, synas de dock icke vara tillräckligt effektiva i kampen mot dessa svåra rovdjur, vilka vid samma tillfälle kunna döda och skada ett flertal renar och på kort tid bringa en förut välbärgad lapp till fattigdom samt jämväl åstadkomma stor skadegörelse bland nybyggarnas husdjur. Med hänsyn härtill samt den erfarenhet en del av de sakkunniga personligen förvärvat rörande norrländska förhållanden anse de, att i kampen mot varg och järv bör såsom fångstmedel få tillgripas även sax. Visserligen torde, åtminstone vad angår varg, icke kunna förväntas, att ett större antal djur årligen skola fångas medelst sax, enär vargen ingalunda är lätt att taga med detta redskap, men sax är i förhållande till andra fångstmedel ganska effektivt, och en skicklig fångstman torde kunna uppnå icke föraktliga resultat. De saxar, som härvidlag komma i fråga, äro trampsaxar, enär betade saxar näppeligen med framgång torde kunna användas för ifrågavarande djur. På grund av den styrka och kraft, som varg och järv besitta, måste de saxar, som skola kunna hålla dem, vara försedda med tandade skalmar. Med hänsyn till dessa djurs förekomst och skadlighet synes inbetviva rätten att fånga dem med sax icke böra inskränkas till vissa områden utan inbegripa alla trakter, där de förekomma.»

I fråga om det numera mycket sällsynta *lodjuret* avstyrkes rätt att använda sax.

Beträffande *räven* yttras bland annat:

»De sakkunniga hysa för sin del den uppfattningen, att de medel, som för närvarande stå till buds för jakt och fångst av räv, äro tillfyllest vad angår de södra och mellersta delarna av landet, så att saxen ej behöver tillgripas. Beträffande åter de nordliga delarna av riket ställer det sig annorlunda med hänsyn till de därstädes i flera hänseenden rådande särskilda förhållandena. Dels är där rävjakten, i synnerhet inom fjällbygderna, av avsevärt större ekonomisk betydelse för befolkningen än i andra delar av riket och dels torde räven icke med nödig effektivitet kunna åtkommas med nu tillåtna fångstmetoder.

Inbyggarna i landets nordligare delar äro fortfarande i icke ringa utsträckning för sin utkomst beroende av djurfångst för försäljning av pälsverk, därvid räven spelar en mycket viktig roll. Detta gäller särskilt fjälltrakternas befolkning, för vilken skinnförsäljning innebär en av de få utvägarna att förvärva kontant inkomst. För denna befolkning, som till största delen hämtar sitt uppehälle av vad naturen utan något dess arbete giver, framstår det mer än på andra ställen egen-

domligt, att den frantagits den verksammaste och förut mest anlitade hjälpen vid nämnda deras fångst. Råvfångstens ekonomiska betydelse framgår även av de många i ärendet, inkomna framställningarna; och den enstämmighet, varmed detta krav framförts, tyder på en allmänt utbredd och djupt rotad folkmening.

Om man bortser från förgiftade beten, vilkas användande icke torde böra uppmuntras och som i övrigt äro olämpliga för fångst av djur, vilkas päls skall tillvaratagas för avsalu, torde de norrländska naturförhållandena ofta lägga hinder i vägen för användningen av de mera verksamma av de nu brukade jaktsätten för räv; och gäller detta särskilt stövarjakten. Med hänsyn härtill samt till nödvändigheten att kunna efterhålla räven och dennas betydelse för befolkningens ekonomi synes saxen svårigen kunna i norra delen av landet undvaras såsom fångstmedel. De sakkunniga vilja sålunda tillstyrka, att detta redskap må för fångst av räv tillåtas inom Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län. Vad angår beskaffenheten av de saxar, som böra få nyttjas, anse de sakkunniga, att såväl trampsaxar, vilka i förevarande trakter förut varit de, som allmänt använts, som betsaxar må brukas. Enär emellertid tillräcklig effektivitet kan uppnås med saxar med otandade skalmar, böra endast sådana få komma till användning.»

Angående *sälhund* hava de sakkunniga kommit till följande resultat:

»Med hänsyn till önskvärdheten av att för sälens efterhållande äga tillgång till saxen samt då djurplågeri icke behöver befaras vid detta redskaps användande, anse de sakkunniga, att det nu rådande förbudet mot användande av sax för fångst av säl må upphävas, dock att, till förekommande av varje missbruk, föreskrift bör givas, att saxen skall gillras under vattenytan. Det tillfälliga medgivande att fånga säl med sax, som varit gällande under de senaste två åren, har avsett allenast Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Gävleborgs län. Ingen anledning synes emellertid förefinnas, att tillståndet inskränkes till dessa län. En föreliggande framställning från Stockholms län visar, att intresse förefinnes att få pröva ifrågevarande redskap även utanför Norrland.

De sakkunniga få sålunda föreslå, att för fångst av säl sax med tandade skalmar må få nyttjas, gillrad under vattenytan.»

I fråga om *uttern* framhålles, att denna i stort sett under senare tid allestädes i Sverige avtagit i antal. Den skada, uttern anställde i naturliga fiskvatten, vore av underordnad betydelse. Om han däremot sloge sig ned vid vatten, där fiskodling bedreves, bleve han, som särskilt uppsökte våra dyrbarare fiskslag, ett för fiskbeståndet synnerligen skadligt djur, vilket dödade betydligt mer fisk än den förmådde förtära. Vidare uttalas:

»Den för utterfångst använda saxen plägar utsättas såsom trampsax, men understundom gillras den även såsom betsax. För att kunna fasthålla djuret är saxen i allmänhet försedd med trubbtandade (ondulerade) skalmar. Fångsten underlättas därigenom att uttern oftast brukar använda sig av bestämda ställen, där den går upp och ner i vattnet. Här utsättes saxen på ungefär 5—10 centimeter djupt

vatten. Saxen är försedd med en lång kätting, och då uttern fastnar i saxen söker den sig i regel ned på djupare vatten, där den drunknar.

Enär något djurplågeri knappast torde vara förenat med denna fångstmetod och med hänsyn till det behov som, enligt vad ovan nämnts, gjort sig gällande att bruka densamma, vilja de sakkunniga föreslå, att vid vatten, där fiskodling bedrivs, sax, jämväl med tandade skalmar, tillåtes för fångst av utter. Såsom fiskodling torde härvid icke kunna betraktas, att exempelvis i en sjö eller älv mera tillfälligtvis utsläppes fiskyngel.»

Förbudet att med sax fånga *mar, grävling, iller, hermelin, vessla* och *vildkanin* bör enligt de sakkunnigas mening kvarstå.

Angående fångst av *rovfåglar* medelst sax anföres:

»Ovan har erinrats om de förhållanden, varunder medgivande att begagna sax för rovfågelsfångst tillkom, och det misstag beträffande de för sådant ändamål använda saxarnas sätt att verka, som synes hava förelegat. Man utgick nämligen från att dessa saxar vore omedelbart dödande. Förhållandet är emellertid, att fåglarna i allmänhet fastna med benen, som vid saxens igenläende bliva mer eller mindre svårt tilltygade. Är det en mindre fågel, som råkat i saxen, händer det till och med, att fötterna fullständigt slås av, så att fågeln kommer lös och i sitt stympade tillstånd ofta går en långsam och kvalfull död till mötes.

Rovfågelsaxarna måste emellertid icke blott anses som synnerligen inhumana fångstredskap; de äro tillika fullkomligt blint verkande. Detta gäller i främsta rummet om pålsaxarna, i vilka snart sagt vilken fågel som helst kan råka fastna. De platser, på vilka de utsättas, äro just sådana, som med förkärlek användas till vilo- och observationsplatser av en stor mängd fåglar, både rovfåglar och andra. Alla, som sätta sig på saxen, falla offer för densamma. Även bulvansaxarna verka naturligtvis mekaniskt och fånga likt och olikt, skadliga såväl som nyttiga fåglar. Den på långt håll synliga lockfågeln utövar alltid en stark dragningskraft på alla rovfåglar, även sådana som under normala förhållanden icke förgripa sig på matnyttigt vilt. En rovfågel skulle icke vara rovfågel, om han ej försökte bemäktiga sig en öppet sittande fågel, som icke gör något försök att fly undan, när han närmar sig. Däri ligger helt visst förklaringen till, att även relativt oskyldiga och för de fullt friska, jaktbara djuren tämligen oskadliga rovfåglar, såsom vråkar, tornfalkar och smärre ugglor stundom finna sin död i bulvansaxarna.

Hos oss torde rovfågelsaxarna, som först i jämförelsevis sen tid kommit i bruk här i landet, företrädesvis användas vid de mera jaktvårdade områdena inom sydliga delarna av riket, där fasanodling mera intensivt bedrivs; men de finna dock ärligen allt mera spridning även till andra platser, och bliva tvivelsutan snart ett inom vårt land lika använt fångstmedel som i en del andra länder. — — —

Beträffande rovfågelsaxarna märkes vidare, att tillsynen av dem, oftare än vad fallet varit med andra saxar, pläгат försummas. De rovdäggdjur, som fångades med sax, voro i allmänhet värdefulla såsom pälsdjur, vadan det låg i fångstmannens intresse att ofta vittja sin sax för att ekonomiskt tillgodogöra sig fångsten. Den fångade rovfågeln har däremot i allmänhet intet värde och får därför ofta, såsom talrika exempel visa, sitta dagar eller veckor i saxen utan att borttagas.

Man har framhållit, att jaktvårdare och särskilt innehavare av fasan- och hargårdar icke skulle kunna undvara saxarna, då det gäller att skydda det halvtama vilt-

brådet mot rovfåglar. Häre torde dock ligga en överdrift. Vid fasanerier och dylika inrättningar pläga alltid vara anställda jägare eller vaktare, som böra kunna med bössan efterhålla de för jaktvärden skadliga rovfågelnarna. Och skulle detta visa sig icke vara effektivt nog, så har man i den tidigare mycket använda s. k. hökburen en ganska god ersättning för saxarna. Denna apparat har bland annat den fördelen, att de fåglar, som fångas i densamma, bliva fullkomligt oskadade och sålunda, om de tillhöra en nyttig eller oskadlig art, åter kunna försättas i frihet.

Då sålunda användandet av sax leder till svåra lidanden för fåglarna, då saxen är ett alldeles blint verkande redskap, som fångar och dödligt skadar nyttiga likaväl som skadliga fåglar, samt då andra tillräckligt effektiva medel torde finnas för rovfågelnarnas efterhållande, hava de sakkunniga ansett sig böra föreslå, att användandet av denna fångstmetod måtte helt förbjudas.»

De sakkunniga hava slutligen anfört följande:

»De sakkunniga äro sålunda av den uppfattningen, att sax bör tillåtas såsom fångstredskap endast för varg, järv och sälhund, för räv inom de fyra nordligaste länen samt för utter vid vatten, där fiskodling bedrives, dock att sax med tandade skalmar icke må brukas för fångst av räv, varjämte sälsax alltid skall gillras under vattenytan. Såsom ovan framhållits bör rätten att använda förevarande redskap göras beroende av bestämmelser, som innebära säkerhet för att rätten icke missbrukas, så att fara genom saxarnas utsättande uppstår för människor eller tamdjur eller de fågade djuren tillfogas onödiga lidanden. I detta avseende böra till att börja med bibehållas de redan nu gällande, i § 7 jaktstadgan intagna bestämmelserna för bruk av sax, avseende platser där sax icke må utsättas samt kungörande av redskapets begagnande. Vidare synes vara av vikt att endast personer, som äro kända för pålitlighet och ordentlighet, få tillfälle till dylik fångst. Fördenskull synes rätten att använda sax böra göras beroende av särskilt tillstånd. Prövningen härutinnan bör lämpligen överlämnas åt länsstyrelserna, som vid behov hava tillfälle att från landsfiskal, jägmästare eller annan med förhållandena bekant tjänsteman lätt införskaffa utredning rörande sökandens person samt huruvida sådana omständigheter i övrigt föreligga, att ansökningen må bifallas. Fångsttillstånd bör begränsas till viss tid, högst ett år; och bör beslutet därom avfattas så, att tillståndet må kunna återkallas, om anledning därtill skulle uppstå. Bland villkoren för tillståndet bör ytterligare intagas, att gillrad sax skall av pålitlig person vittjas minst en gång varje dygn.»

Angående de ämnen, som beröras i återstoden av de sakkunnigas betänkande, torde någon redogörelse icke nu erfordras, utan lär jag få återkomma till dem, när fråga blir om utfärdande av ändringar i jaktstadgan.

Utlåtanden.

Över de sakkunnigas betänkande och förslag hava utlåtanden avgivits av samtliga länsstyrelser och landsting, dock med undantag av Uppsala läns landsting. Även från vissa jaktvårdsföreningar hava yttranden inkommit. Därefter hava utlåtanden avgivits den 31 januari

1920 av domänstyrelsen, vilken haft att tillgå ordsmyndigheternas yttranden samt den 29 januari 1920 av vetenskapsakademien.

Domänstyrelsen har förklarat sig icke hava något att erinra mot de sakkunnigas förslag i fråga om upphävandet av förbudet att medelst sax fånga de av dem angivna djurarterna. Styrelsen har vidare anført:

»I de över föreliggande utredning och förslag avgivna yttrandena torde emellertid böra bemärkas, att ett flertal länsstyrelser och landsting med flera med skärpa framhållit, att även inom andra än de fyra nordligaste länen starka skäl föreligga för att tillstånd lämnas för fångande av räv i sax, varjämte vissa ansett, att dylikt fångstätt borde få användas jämväl i fråga om grävling. Det har anförts att, alltsedan nu gällande saxförbud inträdde, såväl räv som grävling tilltagit i avsevärd grad med den påföljd, att det matnyttiga villebrådet hårt beskattats av dessa djur, av vilka grävlingen åstadkommer lika stor skada som räven. Jakt efter räv med drivande hund kunde med samma ringa framgång bedrivas inom stora delar av mellersta Sverige som inom de fyra nordligaste länen, och vore särskilt ur djurskyddsvänlig synpunkt saxfångst med de av de sakkunniga föreslagna bestämmelserna att föredraga framför fångst med gift.

För tillstånd till fångst av räv med sax inom respektive län hava uttalat sig länsstyrelsen i Gävleborgs län, länsstyrelsen och landstinget i Kopparbergs län, länsstyrelsen och landstinget i Värmlands län, länsstyrelsen och landstinget i Örebro län, länsstyrelsen i Västmanlands län, länsstyrelsen i Skaraborgs län samt länsstyrelsen och landstinget i Kristianstads län.

För egen del får domänstyrelsen framhålla, att det icke torde kunna förnekas, att samma skäl, som anförts såsom motiv för ett tillåtande av rävfångst med sax inom de fyra nordligaste länen, föreligga beträffande åtminstone vissa delar av här nyss omnämnda län, särskilt Gävleborgs, Kopparbergs, Värmlands och Örebro län, inom vilka flerstädes finnas stora vittomfattande skogsbygder, där förhållandena i huvudsak äro likställda med dem i övre Norrland. Styrelsen får ock framhålla, att med nu gällande höga pris å rävsinn, ända upp till 100 kronor för vanlig rödräv, helt säkert alla till buds stående medel för infångande eller dödande av räv komma att i mycket stor utsträckning användas. Då fångst med sax är förbjuden, och inom de större skogsbygderna, särskilt under vintern, jakt med drivande hund i allmänhet lämnar ringa utbyte, torde vara att emotse utsträckt användning av gift med därmed följande betydande risker. Det kan under sådana omständigheter ifrågasättas, huruvida icke åtminstone vissa delar av sagda län skäligen borde jämnställas i nu ifrågavarande avseende med de fyra nordligaste länen. Blevde härvid föreskrivet, att trampsax icke finge användas utan allenast betsax, vore ur djurskyddssynpunkt intet väsentligt att erinra, ty, då sistnämnda sax oftast omedelbart dödar däri fångad räv, åstadkommes ej mer djurplågeri härigenom än vid användande av gift, snarare tvärtom, och vore samtidigt den med brukande av gift alltid åtföljande risken för människor och djur avsevärt minskad.»

Styrelsen har emellertid icke ansett sig böra bestämt påyrka någon ändring i förslaget beträffande fångst av räv.

Beträffande de sakkunnigas förslag, att det nu beträffande rov-

fåglar stadgade undantaget från saxförbudet skulle upphävas, har domänstyrelsen anført:

»I anledning härav får styrelsen erinra, att vad de sakkunniga framhållit rörande att vid användande av sax för fångst av rovfåglar dessa i allmänhet allenast lemlästas och icke omedelbart dödas, gäller i allmänhet vid användande av trampsax, uppsatt, såsom vanligen sker, på övre ändan av en påle, vilken är så placerad, att den erbjuder en lämplig vilo- och observationsplats för fåglar. Användes däremot sax med bulvan (vanligen en uppstoppad orre), äro de därvid brukade saxarna av den storlek och styrka, att de vid hopsläendet, då rovfågeln slår till på bulvanen, i allmänhet omedelbart döda fågeln, så framt icke denna är av en särskilt storväxt art, t. ex. örn eller dylika. De sakkunniga hava vidare framhållit, att vid hargårdar, fasanerier med flera dylika inrättningar alltid pläga vara anställda jägare eller vaktare, som böra kunna med bössan efterhålla de för jaktvården skadliga rovfågeln. Härvid synes hava förbisetts, att rovfågeln äro vaksamma djur, som helst göra sina påhälsningar i djurgården, då vaktarna icke äro tillstädes. Ett upprepat skottlossande invid hargård eller fasaneri skulle givetvis ej heller vara ägnat att befordra de i gårdarna förvarade djurens trevnad. Den av de sakkunniga såsom fångstmedel förordade hökburens effektivitet anses vara rätt ringa.

Domänstyrelsen har icke något att erinra mot att bruket av sax såsom fångstmedel för rovfåglar begränsas såväl med hänsyn till att djurplågeri i största möjliga grad förebygges som ock på så sätt, att det må användas allenast i de fall, då fångstmetoden kan anses vara av verkligt behov påkallad till skydd mot rovfågelnas förgripande på tamdjur eller sådant villebråd, som vid mera intensiv jaktvård hålles i avelsgårdar. Med iakttagande härav får styrelsen tillstyrka sådan ändring av gällande bestämmelser i detta avseende, att för fångande av de i 13 § i lagen om rätt till jakt omförmälda skadliga fåglar sax med därå anbragt bulvan må uppsättas vid hönsgård, fasaneri, hargård och dylik inrättning, dock även här allenast med av Kungl. Maj:ts befallningshavande lämnat tillstånd efter skedd prövning av rådande förhållanden.

Såsom ett av de tyngst vägande skälen till förbud för användande av sax till fångande av skadliga fåglar hava de sakkunniga framhållit, att i saxarna fastna ett stort antal fåglar, som äro i huvudsak nyttiga eller åtminstone av ingen nämnvärd betydelse såsom skadegörare på det matnyttiga vilda. Om icke detta skäl funnits, synes som om de sakkunniga knappast hade kunnat framkomma med förslaget om totalt saxförbud för fåglar, ty det torde icke kunna av de sakkunniga förnekas, att t. ex. duv- och sparvhöken äro i sådan grad skadliga på fågelviltet, att de böra på det kraftigaste efterhållas, synnerligast å orter, där man söker i någon mån verka för det vildas förkovran. Det torde för den skull kunna ifrågasättas, huruvida icke användande av bulvansax för fångande av hök borde få äga rum även i andra fall än nyss nämnda, om garanti kunde lämnas för att därvid icke andra, mindre skadliga fåglar jämväl fångades. Under erinran att så gott som alla våra rovfåglar, utom duv- och sparvhöken, äro flyttfåglar och i regeln hava lämnat landet före den 1 november och icke hit återvända åtminstone före den 1 mars, innebär ett uppsättande av bulvansax för fåglar mellan nämnda data i regeln icke fara för att andra fåglar än duv- och sparvhök samt möjligen korp och kråka kunna komma att fångas däri.

Då nyssnämnda fåglar göra betydande skada även på andra djur än dem, som hållas i vissa särskilda gårdar, varom här förut nämnts, såsom å raphöns och skogsfågel med flera, anser styrelsen tillbörligt, att medgivande lämnas för utsättande av bulvansax förutom vid hönsgård, fasaneri och hargård jämväl eljest under tiden från och med den 1 november till och med utgången av februari.»

I övrigt har domänstyrelsen icke i sak haft något att erinra mot de sakkunnigas förslag angående fångst med sax.

Vetenskapsakademien har såsom eget utlåtande åberopat ett av dess ledamöter professorerna Einar Lönnberg och Hjalmar Théel avgivet yttrande. Dessa tillstyrka utan något ändringsyrkande de sakkunnigas förslag beträffande fångst av däggdjur medelst sax. I likhet med domänstyrelsen anse däremot nämnda bägge professorer, att de sakkunniga gått väl långt genom förslaget om generellt förbud mot all fångst med sax av skadliga fåglar. Rovfågelsaxar borde sålunda tillåtas vid hönserier, fasanerier, hargårdar och dylika anläggningar. Även då duvhök slagit tamt fjäderfä eller matnyttigt villebråd men överraskats och för tillfället lämnat detsamma, borde man få gillra en sax över rovet, varigenom rovfågeln, som plögade återkomma, kunde fångas. I betraktande av att en stor del duvhökar, särskilt av de gamla fåglarna, stannade i landet över vintern och anställde förödelse å harar, raphöns, orrar med flera, vilka då också hade svårare att dölja sig, syntes det icke obefogat att lämna tillstånd till användande av rovfågelsax mellan den 15 oktober och den 1 mars. Då hade våra nyttiga och sällsynta dagrovfåglar till största delen lämnat landet. I detta fall borde saxarna vara så konstruerade, att den fångade fågeln dödades av densamma, eller ock skal-marna vara lindade, varjämte borde föreskrivas, att saxarna skulle tillses minst en gång dagligen och att tillstånd av länsstyrelse krävdes.

De sakkunnigas utredning samt vad i övrigt förekommit i detta ärende synes mig utvisa, att förbudet mot fångst medelst sax bör beträffande de av de sakkunniga angivna slagen av däggdjur upphävas i av dem föreslagen omfattning.

*Departements-
chefen.*

I betraktande av utredningens resultat i fråga om rovfågelsaxar anser jag det nu lämnade allmänna medgivandet till dylika saxars användning icke böra bibehållas. Emellertid synes mig ej heller ett så allmänt förbud, som de sakkunniga föreslagit, lämpligt, utan torde i enlighet med domänstyrelsens och vetenskapsakademiens i huvudsak sammanstående förslag sax för fångst av rovfåglar fortfarande böra

vara tillåten såväl vid hönsgårdar, fasanerier, hargårdar och dylika anläggningar som ock eljest under tiden från och med den 1 november till och med februari månads utgång, dock att till fågelfångst ej må användas trampsax utan endast sax med bulvan. Att dessutom meddela tillstånd till användande av sax, då duvhök slagit fjäderfä eller villebråd, synes mig icke behöfligt.

För utsättande av sax bör städse fordras tillstånd av vederbörande länsstyrelse, som har att, där så finnes erforderligt, föreskriva särskilda villkor. Vidare bör föreskrivas, att gillrad sax skall vittjas minst en gång varje dygn. Dessutom tarvas bestämmelser om kontroll m. m. varom emellertid något riksdagens yttrande icke lärer behöva inhämtas.

Beträffande bestämmelser i fråga om användande av sax vid djurfångst böra alltså enligt min mening gälla följande grunder:

»Sax må ej användas för fångande av andra djur än dels varg, järv och sälhund samt vid vatten, där fiskodling bedrives, utter, dels räv inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dels ock sådana fåglar, som omförmälas i 13 § i lagen om rätt till jakt, vid hönsgård, fasaneri, hargård eller dylik anläggning eller eljest under tiden från och med den 1 november till och med februari månads utgång. Djurfångst med sax må icke företagas av annan än den, som erhållit särskilt tillstånd av vederbörande länsstyrelse.

Sax med tandade skalmar må ej brukas för fångande av räv. Vid sälfångst med sax skall denna vara gillrad under vattenytan. Till fångst av fåglar må ej brukas trampsax utan allenast sax med bulvan.

Gillrad sax skall vittjas minst en gång varje dygn.»

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte genom proposition inhämta riksdagens yttrande över dessa grunder.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga . . . till detta protokoll utvisar, skulle avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Rune Thygesen.